

SOCIÁLNÍ PEDIATRIE

SOCIÁLNĚ – PEDIATRICKÁ PROBLEMATIKA DĚTSKÉHO VĚKU

MUDr.Petr Kašpar
ÚVZPL 2.LF UK Praha

Pediatric

- péče o dítě po stránce tělesné, duševní a sociální, v kontextu s prostředím, v návaznosti na jiné medicínské i nemedicínské obory
- péče o nemocné i zdravé děti
- vyvíjející se a adaptující se organismus
- preventivní péče
- ovlivňování a posilování zdravotního stavu dítěte ve spolupráci s rodinou

Sociální pediatrie = součást pediatrie

- sledování vývoje a socializace dítěte
- vliv změn prostředí na vývoj dítěte a vznik některých nemocí
- postavení dítěte v rodině, funkčnost rodiny
- péče o děti ve zvlášt' obtížných situacích

- postavení dítěte ve společnosti a vzájemný vztah mezi dítětem a společností

Sociální pediatrie = součást pediatrie

- děti ve zvlášť obtížných situacích:
 - dlouhodobě nemocné děti
 - děti s handicapem
 - sociální důsledky nemoci a zdravotního postižení dítěte pro dítě, rodinu, společnost
 - opuštěné, osiřelé děti, děti ohrožené prostředím
 - děti s anomáliemi životního stylu = toxikomanie, dětská kriminalita, sociálně maladaptované děti

Sociální pediatrie = součást pediatrie

- problematika náhradní rodinné péče – adopce, pěstounská péče, zařízení náhradní rodinné péče, diagnostické ústavy...
- CAN syndrom a trestná činnost páchaná na dětech
- problematika dětí z různých etnických skupin, HIV infekce u dětí, dětí – uprchlíků....

Sociální pediatrie = součást pediatrie

- interdisciplinární spolupráce s medicínskými i nemedicínskými obory, sociálními službami = sociálně pediatrické poradny, OSPOD
- střediska rané péče – terénní péče pro děti se zdravotním postižením do věku 7 let
- centra komplexní péče...
- řešení normativních otázek v prosazování práv dítěte – Úmluva o právech dítěte, Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Sociálně - pediatrická činnost v jednotlivých obdobích dětského věku

- novorozenec: adaptace, vrozené vady a choroby, zralost-nezralost..., péče o novorozence
- kojenec: kojení, výživa, růst a vývoj a jeho patologie, vrozené vady, nemoci..., péče o kojence
- batolecí a předškolní věk: zvláštní nemoci, úrazy, řeč, socializace, školní zralost...
- školní věk a období adolescence: škola a vývoj, úrazy, volba povolání, osamostatňování se od rodiny, sexuální život, partnerské vztahy, návykové látky...

Posouzení funkčnosti rodiny

- rodina plní své funkce (biologicko – reprodukční, ekonomicko – zabezpečovací, emocionální, socializačně – výchovná) = funkční „zdravá rodina“
- dysfunkce rodiny:
- selhání některého člena nebo členů rodiny
 - objektivní – nezávislé na vůli rodičů
 - subjektivní – závislé na vůli rodičů
 - smíšené

poruchy rodiny a rodičovství

Podpůrné faktory vzniku poruch rodiny a poruch rodičovství

- vysoká rozvodovost
- vyšší počet dětí narozených mimo manželství
- vyšší počet neúplných, doplněných, družských rodin
- často nepříznivá ekonomická situace rodin
- nezaměstnanost

Poruchy rodiny

- rodiče se nechtějí starat o dítě :

poruchy osobnosti rodičů, nepřátelské, *hostilní* postoje rodičů, děti ohrožené vlastním rodinným prostředím

Zanedbávané, týrané a zneužívané dítě,
uplatňování násilí a škodlivých praktik na dítěti,
sexuální zneužívání .

Poruchy rodiny

- rodiče se nemohou starat o dítě :

nemoc, invalidita, úmrtí rodičů,

závažné onemocnění dítěte, které nemůže být v péči doma

Nedostatky péče o dítě jsou provázeny ale značným zájmem rodičů o ně.

Poruchy rodiny

- rodiče se neumějí starat o dítě :

nezralí rodiče, neschopnost se vyrovnat např. s handicapem dítěte, rodiče nejsou schopni přijmout základní společenské normy

- rodiče se nadměrně starají o dítě :

při malém počtu dětí v rodině se zvyšují nároky na dítě, nadměrná péče o něj vede k rozmazlování, nepřipravenosti na samostatný život

Poruchy rodičovství

- porucha schopnosti přijmout roli rodičovství a tím naplnění vlastních biologických, sociálních a psychických potřeb
- **naplnění potřeb versus omezení potřeb budoucích rodičů**
- ideální stav = plánované, uvědomělé, zodpovědné rodičovství

Poruchy rodičovství

- **odmítnutí** dítěte po narození
- **nepřipravení** velmi mladí rodiče
- **rodiče ve vyšším věku** (matka nad 35 let, otec nad 45-50 let)
- **matka vychovávající dítě sama**, odmítání manželského soužití, odmítání vlivu otce, neúměrné zdůrazňování role matky
- **psychické poruchy rodičů** - laktační psychosa, neurosy, úzkostné poruchy, poruchy osobnosti a chování, poruchy chování vyvolané užíváním psychotropních látek

Deklarace práv dítěte 1959, Úmluva o právech dítěte 1989, zákon o SPOD 1999

- Rodina je přirozené prostředí pro prospěch všech svých členů a dětí. Rodina musí mít nárok na ochranu a pomoc, aby mohla plnit svou úlohu.
- Zákony respektují základní princip fungování rodiny: právo a povinnost rodičů společně vychovávat a pečovat o děti a pokud je toho třeba, požadovat pomoc.

- zásahy do rodiny jen tehdy, jestliže rodiče či osoby odpovědné za péči o děti o to požádají nebo se o děti nemohou nebo nechtějí starat

Zákon 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů

- vymezuje sociálně – právní ochranu dětí jako:
- a/ochranu práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
- b/ochranu oprávněných zájmů dítěte včetně ochrany jeho jmění
- c/působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny
- d/zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině

Zákon o SPOD

- základní pravidlo činnosti orgánů SPO = preventivní působení
- ochrana před sociálně patologickými vlivy a právo na zvláštní ochranu a pomoc u dětí, dočasně nebo trvale zbavených rodinného prostředí v některé z forem náhradní výchovy
- v případě osvojení dítěte do ciziny – pravidlo subsidiarity
- povinnost sledovat výkon ústavní nebo ochranné výchovy, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v zařízení
- sanace rodiny
- Stát je odpovědný za ochranu dětí před násilím, jejich zdravý vývoj, ale nenahrazuje plnění povinností a odpovědnost rodičů, nejsou – li práva nebo vývoj dítěte ohroženy.

Aktuální sociálně pediatrické problémy

- domácí porody
- náhradní mateřství
- diskrétní porod
- utajený porod
- babyboxy
- pěstounská péče na přechodnou dobu a její profesionalizace

Domácí porody

- ČPGS, ČLK – postup non lege artis
- povinnost PLDD převzít dítě do péče ?
- v podmínkách ČR zabezpečení rodiček v kritických situacích při domácím porodu často nedostatečné

„Náhradní matka“ (surogátní mateřství)

- matkou dítěte je vždy žena, která dítě porodí
- v našem právním systému náhradní mateřství není zakotveno, není zakázáno, ale ani není uzákoněno
- smlouva o náhradním mateřství není ani v NOZ
- lidský tvor nemůže být předmětem smlouvy
- řada zemí EU náhradní mateřství zakazuje – např. Itálie, Rakousko...
- reprodukční turistika !!!

Diskrétní porod

- v „bezpečné“ vzdálenosti od bydliště matky, anonymita není zajištěna
- poskytuje cca 15 zařízení typu kojeneckých ústavů, dětských domovů do 3 let a dětských center
- těhotná přijata do zařízení ještě před porodem
- po porodu odchází domů, dítě zůstává v zařízení
- po 6 týdnech podepisuje souhlas s osvojením a dítě odchází do NRP

Diskrétní porod

výhody

- známe dobře anamnézu matky i dítěte
- porod může být v klidu připravený
- matka si může „vzdání se“ dítěte kdykoliv rozmyslet (skutečně se tak i často děje)

nevýhody

- nelze zapsat dítě do matriky v místě narození, ale musí to být v místě bydliště
- prozrazení, nedodrží-li na matrice mlčenlivost

Utajený porod

- žena s trvalým pobytem v ČR
- písemná žádost o utajení totožnosti při porodu
- prohlášení ženy, že nehodlá o dítě pečovat
- dokumentace matky vedena oddělena od dokumentace dítěte
- povinnost zachovat anonymitu s výjimkou postupů nutných k zajištění úhrady péče z veřejného zdravotního pojištění a zajištění informací pro NZIS

Utajený porod

- do knihy narození na matrice se zapisují jen údaje o dítěti, nikoliv o matce, její totožnost je utajena
- matka není uvedena v rodném listě
- po ukončení hospitalizace doplněna dokumentace o identifikační údaje, zapečetěna, opatřena bezpečnostním kódem, který předán ženě
- otevření jen na základě rozhodnutí soudu nebo ženy, která utajeně porodila
- nesmí se jednat o ženu, která je provdána, „jejímuž manželů svědčí domněnka otcovství“ (= nelze vyloučit manžela jako otce)

Babyboxy

- právo dítěte na život
- anonymita matky a porodu
- schránky existovaly již dříve, existují i v současnosti i v rámci zemí EU
- očekávaný výsledek - pokles vražd novorozenců matkami
- řešení nechtěné situace potratem je nežádoucí

Babyboxy – problémy a otázky

- vložení anonymně porozeného novorozence do schránky z hlediska současné legislativy ČR = trestný čin opuštění dítěte
- existence schránek vede ke snížení odpovědnosti rodičů za dítě
- nalezené dítě ve schránce = dítě bez minulosti, bez anamnesy = problém medicínský, právní, obecně lidský
- situace neodpovídá čl. č. 7 Úmluvy o právech dítěte („dítě má právo znát od narození svůj genetický původ“)

Babyboxy – problémy a otázky

- Je anonymita vratná či nevratná ?
- S vložením dítěte do schránky nemusí souhlasit biologický otec.
- Jak zabránit vložení staršího dítěte než novorozenec do schránky – kojeneček, batole ?
- Jak zajistit, aby do schránky nebylo vloženo unesené dítě ?
- Jak zabránit vložení mrtvého či zavražděného dítěte ?

Babyboxy – problémy a otázky

- Neotvívá se možnost k nezákonným manipulacím s dětmi, včetně obchodování s dětmi a s tělesnými orgány ?
- Jaká je jistota, že dítě bude v co nejkratší době osvojeno ?
- Nejsou žádné informace o dalším osudu dětí z babyboxů .
- Anonymní porod mimo ZZ = ohrožení dítěte bez kvalifikované zdravotnické pomoci .

Babyboxy

- Babyboxy nemají oporu v legislativě ČR, odmítnuty Českou pediatrickou společností, Společností sociální pediatrie ČLS JEP.
- legislativa ČR umožňuje : utajený porod, diskretní porod, možnost náhradní rodinné péče, anonymita tedy zachována legislativně
- NRP může dle zákonů ČR zprostředkovat pouze státní orgán KÚ, MPSV, Úřad pro mezinárodní adopci.

Babyboxy

- Nutno zvýšit povědomí veřejnosti o instituci „utajeného porodu“ a „diskrétního porodu“, jako alternativy k babyboxům (netýká se matek – cizinek) .
- okolní zkušenosti : SRN, Rakousko, Švýcarsko – infanticidie neklesá, není opora v legislativě, schránky jsou trpěny

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- ⊙ zákon o SPOD – novela od 1.1.2013
- ⊙ svěření dítěte na návrh OSPODu soudem osobám, které vedeny v evidenci osob, které mohou vykonávat PP na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- ◉ když rodič nemůže ze závažných důvodů vychovávat dítě
- ◉ na dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením
- ◉ na dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba
- ◉ maximální doba 1 rok
- ◉ soud povinen 1 x za 3 měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které je dítě v PP stále trvají - zpráva od OSPOD

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- pěstoun má nárok na finanční výpomoc = úhradu provozu zařízení PP
- odměna za výkon PP měsíčně za každé svěřené dítě
- příspěvek při převzetí dítěte
- dítě dostává příspěvek na úhradu potřeb
- odměna pěstouna = plat, pěstoun je důchodově pojištěn

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- Převzat britský model krátkodobé péče, který ale již ve VB opuštěn.
- Důvody:
- traumatizace dětí četnými přesuny mezi pěstounskými rodinami
- Kontakty s biologickou rodinou děti často špatně snášely.
- Návrat do biologické rodiny zvládá dobře jen 6% dětí.

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- 34 - 61% dětí se po návratu do biologické rodiny znovu vrací do systému PP - sanace biologických rodin často neúspěšná
- až 82,4% biologických rodin nemá opravdový zájem o děti

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- Sobotková, Očenášková: Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti, UP Olomouc (2013)
- výzkum 50 dospělých osob, které vyrostli v dlouhodobé pěstounské péči
- Výsledek: Stálost prostředí a přináležení k rodině jsou z pohledu bývalých dětí v PP mimořádně důležité.
- V případě opakované PPPD a opakovaných přesunů dětí mezi rodinami není uspokojena potřeba „otevřené budoucnosti“ (prof. Matějček)

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- **Doporučení:**
- **využití PPPD:** zdravé dítě, novorozenec – 6 m věku, při dočasné krizi rodiny, pobyt co nekratší před trvalým umístěním ev. dospívající krátce před zletilostí

Děkuji Vám za pozornost .